

IPPJANAR BIKRI

MALTESE

Ippjanar bikri jista' jaghmilha iktar facli biex kemm il-persuni bid-dementia kif ukoll ilfamilji tagghom u dawk li jiehd u hsiebhom jimmaniggaw l-affarijiet finanzjarji u legali tagghom. Dan il-Fuljett ta' Ghajjnuna jiddiskuti modi biex isir ippjanar bil-quddiem u jaghti lista ta' nies u organizzazzjonijiet li jistghu jghinu.

Id-dementia taffettwa lin-nies b' modi differenti. Persuna tista' tibda titlef minn kmieni l-kapacita` li timmanigga l-flus jew li taghmel decizjonijiet kompetenti fin-negozju, filwaqt li ohra tista' zzomm din il-kapacita` ghal zmien iktar twil.

Madankollu, issa jew imbaghad il-kapacitajiet tagghom ser jonqsu u l-persuni bid-dementia mhumiex ser ikunu kapaci jaghmlu decizjonijiet dwar l-affarijiet finanzjarji u legali tagghom.

Ippjanar bikri

Ippjanar bikri jista' jaghmilha iktar facli biex ilfamilja jew dawk li jiehd u hsieb haddiehor jimmaniggaw l-affarijiet tal-persuna biddementia. Jista' jfisser ukoll li l-persuni biddementia jkunu jistghu jiehd u sehem flippjanar u jizguraw ruhhom li x-xewqat tagghom se jitwettqu kif ikunu jridu huma.

Fejn ikun possibbli, hu l-parir meta l-persuna bid-dementia tkun ghadha tista' tiehu sehem fid-diskussjoni u tkun legalment kompetenti biex tiffirma d-dokumenti.

L-affarijiet tal-flus

Jekk l-akkont tal-bank huwa fiz-zewg ismijiet, il-parti l-ohra tista' tkompli thaddmu minghajr bdil fl-arrangamenti. Madankollu jista' jkun hemm il-problemi jekk il-persuna bid-dementia tuza hazin l-akkont jew ikollha kotba ohra talbank f' isimha biss. Biex ikun evitat dan kollu l-persuni bid-dementia jistghu jaghtu l-awtorita`, meta jkunu ghadhom legalment kompetenti, lil persuna ohra biex thaddem l-akkont. Huwa importanti li tiftakar li din l-awtorita` ma tkunx valida jekk il-persuna ma tkunx ghadha legalment kompetenti. Jekk ma jkunx iridu jaccettaw li jbiddu l-arrangamenti jista' jkun ta' ghajjnuna jekk ikun ikkonsultat ilmaniger tal-bank dwar xi soluzzjoni possibbli.

Ippjanar bil-quddiem ifisser:

- Ikun hemm zewg firem fuq kull akkont finanzjarju
- Ikunu diskussi l-affarijiet finanzjarji ma' konsulent finanzjarju
- Jitranga kif u meta l-persuni bid-dementia ghandu jkollhom access ghall-finanzi tagghom

Min jista' jghin?

- Il-maniger tal Bank
- Konsulent finanzjarju akkreditat.
- Avukat
- Alzheimer's Australia

Prokura li tibqa'

F'hafna mill-Istati u t-Territorji persuna tista' tiffirma prokura li tibqa' jekk tkun legalment kompetenti meta tiffirma. Prokura li tibqa' hija arrangement li bih persuna li tkun nominata tkun tista' thares l-affarijiet finanzjarji ta' persuna ohra jekk ma tibqax kapaci li taghmel hekk hi. Hafna nies ghandhom prokura li tibqa' hemm jew m'hemm x dijanjosi jew mard.

Prokura ordinarja jew generali tista' tinkiseb ukoll izda tibqa' valida biss sakemm il-persuna tkun ghadha legalment kompetenti. Prokura li tibqa' isservi sal-mewt tal-persuna sakemm ma tigix revokata.

Wiehed mill-beneficcji tal-prokura li tibqa' huwa li taghti cans lill-persuni bid-dementia li jaghzlu lil xi hadd biex jagixxi f' isimhom fl-affarijiet finanzjarji u legali meta ma jibqghux kapaci li jaghmlu huma stess.

Ippjanar bil-quddiem ifisser:

- Li jkun zgurat li l-persuni bid-dementia jkollhom l-opportunita` li jikkunsidraw li jaghmlu prokura li tibqa', jekk mhux digaghandhom wahda, kmieni kemm jista' jkun wara d-dijanjosi u meta ghad ghandhom il-kapacita` li jaghmlu dan.

FIGHTDEMENTIA.ORG.AU NATIONAL DEMENTIA HELPLINE 1800 100 500

**UNDERSTAND ALZHEIMER'S
EDUCATE AUSTRALIA**

This help sheet is funded by the Australian Government under the National Dementia Support Program

- Li jkun zgurat li l-familji u dawk li jiehdu hsieb haddiehor ikollhom ukoll prokuri biex ikun zgurat li l-affarijiet taghhom ikunu maniggati sewwa fil-kas li jigu inkapacitati
- Li jkollok kopja tal-prokura u tkun taf fejn qeghda

Min jista' jghin?

- Avukat
- Is-Socjeta` jew Istitut Legali (Law Society/Institute) jew il-Legal Aid
- L-Avukat Pubbliku jew it-Tutor Pubbliku
- Alzheimer's Australia

Testmenti

Testment jaghti struzzjonijiet dwar kif ghandu jinqasam il-wirt ta' persuna. Testament huwa legali biss meta l-persuna tifhem l-implikazzjonijiet tieghu, ghalhekk huwa importanti li jekk persuni bid-dementia jkunu jridu jaghmlu jew jaggornaw it-testment taghhom, jaghmlu dan meta jkunu ghadhom kompetenti biex jiffirmaw.

Ippjanar bil-quddiem ifisser

- Li jkollok testament aggornat
- Li tkun taf min huwa l-esekutor u fejn ikun mizmum it-testment

Min jista' jghin?

- Avukat
- Is-Socjeta` jew Istitut Legali (Law Society/Institute), Legal Aid
- Alzheimer's Australia

Decizjonijiet dwar il-kura medika

Jekk tiflew il-kapacita` legali li taghmel decizjonijiet dwar il-kura medika tieghek ikun jinhtieg li xi hadd iehor jaghmlhom ghalik. F'hafna mill-Istati u t-Territorji tista' tahtar lil xi hadd li tafda biex jaghmel dawn id-decizjonijiet. Jekk ma tkunx ippjanajt bil-quddiem il-ligi f'kull Stat u Territorju thalli f'idejn qorti partikulari biex tahtar lil xi hadd biex jiehdu d-decizjonijiet ghalik.

Hemm zewg tipi ta' strumenti biex jghinuk tippjana bil-quddiem ghad-decizjonijiet dwar il-kura medika tieghek:

- Prokura li tibqa' dwar il-materji tas-sahha. B'din inti tahtar persuna li tiehu postok fid-decizjonijiet dwar il-kura medika
- Direttiva bil-quddiem li tkun dokument miktub li jesprimi x-xewqat tieghek dwar il-kura medika

Jistghu jintuzaw ismijiet differenti fl-Istati u t-Territorji, izda il-funzjoni tad-dokument hija tista' tghid l-istess.

Ippjanar bil-quddiem ifisser:

- Li jkun zgurat li l-persuni bid-dementia jkollhom l-opportunita` li jaghmlu prokura li tibqa' dwar il-kura medika jew direttiva bil-

quddiem

- Li jkollok kopja tad-dokument u li tkun taf fejn tinzamm

Min jista' jghin?

- Avukat
- Is-Socjeta` jew Istitut Legali (Law/Institute Society), Legal Aid
- L-Avukat Pubbliku jew it-Tutor Pubbliku
- Alzheimer's Australia

It-Tutor u l-Amministrazzjoni

F'hafna mill-Istati u t-Territorji hemm Bord jew Tribunal tat-Tutori li jista' jahtar tutor jew amministratur ghall-persuni li ma jkunx ghadhom kapaci jiehdu decizjonijiet ghalihom infushom. Jekk ikun hemm xi problemi fittmexxija ta' l-affarijiet ta' persuni bid-dementia jew ikun hemm kunflitti dwar l-ahjar interesse tal-persuni ghandha tkun ikkunsidrat l-applikazzjoni ghall-hatra ta' tutor jew amministratur.

Alzheimer's Australia tista' tkun ikkuntattjata biex tkun diskussa il-htiega ta' applikazzjoni ghall-hatra ta' tutor jew amministratur u kif ghandha ssir.

IKTAR TAGHRIF

Alzheimer's Australia toffri sapport, taghrif, edukazzjoni u pariri. Ikkuntattja l-Linja Nazzjonali ta' Ghajnuna fid-Dementia fuq **1800 100 500**.

Ghal iktar taghrif u biex tara l-Fuljetti ta' Ghajnuna l-ohra zur il-websajt taghna f' fightdementia.org.au